

YO'L TRANSPORT HODISALARINING KELIB CHIQISHI HAMDA BUNING NATIJASIDA ORTILIRADIGAN JAROHATLAR

Saitmuratov Mirzoxid Abdumuratovich

Toshkent tibbiyot akademiyasi Termez filiali assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada yo'l transport hodisalarining kelib chiqishi hamda buning natijasida ortiliradigan jarohatlar va yo'l-transport hodisalarini oldini olish chora tadbirlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Yo'l harakati, yo'l-transport hodisalari, jarohatlar, sinish, lat yeyish, transport tizimlari.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasida 2018-yilda yangi yo'llar barpo etish, transport-logistika infratuzulmasini yanada rivojlantirish, ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha quydagi ishlarni rejalashtirganligini ta'kidlab o'tdi :

birinchidan, 180 kilometr uzunlikdagi temir yo'llarni qayta tiklash va 200 kilometrdan ortiq temir yo'llarni elektrlashtirish;

ikkinchidan, Toshkent-Urganch-Xiva tezyurar poyezdi va Toshkent-Samarqand-Buxoro-Urganch-Xiva turistik poyezdi harakatini yo'lga qo'yish, Toshkent Janubiy vokzali hamda Xiva yangi vokzalini foydalanishga topshirish;

uchinchidan, Buxoro-Miskin va Qarshi-Kitob temiryo'l yo'nalishlarini elektrlashtirish va Qarshi-Shaxrisabz yangi temiryo'l tarmog'ini qurish;

to'rtinchidan, Toshkent shahrida Sergeli va Yunusobod metro yo'nalishlari, poytaxt atrofidagi katta halqa yo'l bo'ylab harakat qiladigan yerusti metrosi qurish borasidagi ishlarni jadallashtirish;

beshinchidan, sifatli xizmat ko'rsatish imkonini beradigan zamonaviy infratuzilmalar barpo etish orqali avtomobil yollari va temiryo'l yo'nalishlarida yirik tranzit yo'llarini tashkil etish.

O'zbekiston zamini tarixdan ma'lumki, savdo, iqtisodiy, madaniy aloqalar va Buyuk ipak yo'li bo'ylab shakllangan turli tsivilizatsiyalarni tutashtirib turuvchi markaz bo'lib kelgan. Hozirgi globalashuv sharoitida Markaziy Osiyoning xalqaro tashuvlardagi ahamiyati to'xtovsiz o'sib bormoqda. Bu o'rinda, birinchi navbatda, mintaqa yetakchilaridan biri bo'lgan O'zbekistonning salohiyati yaqqol ajralib turadi.

Bugungi kunga kelib samarali tashuvlar tizimi iqtisodiy o'sishning hal qiluvchi omili ekani hech kimga sir bo'lmay qoldi. Transport tizimlari va kommunikatsiyalari Markaziy Osiyo orqali transosiyo va transevropa tashuvlarining asosidir. Dengizga chiqish yo'lining mavjud emasligiga qaramasdan, Markaziy Osiyoning qulay geografik joylashuvi unga qator qulayliklar tug'diradi. O'zbekistonning Markaziy Osiyoning hal qiluvchi transport-tranzit tarmog'iga aylanishi uchun transport-

kommunikatsiya infratuzilmasini modernizatsiya qilish va yangilash, mahalliy va xalqaro transport xizmatlari tarkibini diversifikatsiya etish, yangi transport yo'laklarini shakllantirish va rivojlantirish, transport xizmatlari sifatini oshirish va tannarxini kamaytirish talab etiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari yo'llarda harakatni amalga oshirish, xavfsizligini ta'minlash jarayonida vujudga keladigan barcha ijtimoiy munosabatlarni tartibga solish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Harakat xavfsizligini ta'minlash yo'nalishidagi me'yoriy hujjatlar O'zbekiston respublikasi Konstitutsiyasi talablariga muvofiq ravishda ishlab chiqilgan. Avtomobil yo'llarida, shahar ko'cha va maydonlarida transport vositalarining normal harakat rejimining buzilishi oqibatida insonlar halok bo'lishiga, tan jarohati olishiga, shuningdek, transport vositalariga va undagi yuklarning zarar ko'rishiga, yo'ldagi sun'iy inshootlarning zararlanishiga yoki boshqa turdagi moddiy zararlar yetkazishga sababchi bo'luvchi halokatlarga yo'l-transport hodisasi deyiladi. Bu ta'rifga ko'ra yo'l-transport hodisasida ikkita omil bo'lishi tavsiflidir, bular: insonlarning o'limi, tan jarohati yoki katta miqdordagi moddiy zarar, shuningdek, biron-bir transport vositasining harakatda bo'lishidir. Yo'l-transport hodisalari turli darajadagi jarohatlarga olib kelishi mumkin, ularning og'irligi kichik jarohatlar va ko'karishlardan tortib, hayot uchun xavfli holatlargacha bo'ladi. Yo'l-transport hodisalari natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan jarohatlar turlarini tushunish favqulodda vaziyatlarning oldini olish va samarali choralar ko'rish uchun juda muhimdir. Bu yerda yo'l-transport hodisalari bilan bog'liq ba'zi umumiy jarohatlar:

1. Orqa tarafdagi to'qnashuvlarda tez-tez uchraydigan jarohat, qamchilash boshni to'satdan orqaga va keyin oldinga silkitib, bo'yinning yumshoq to'qimalarini siqib chiqarganda paydo bo'ladi. Alomatlar orasida bo'yin og'rig'i, qattiqlik va bosh og'rig'i mavjud.

2. Yoriqlar: Yuqori ta'sirli to'qnashuvlar suyaklarning, ayniqsa ekstremitalarning sinishiga olib kelishi mumkin. Ta'sir kuchiga qarab, sinishlar kichikdan og'irgacha bo'lishi mumkin.

3. Bosh jarohatlari: Travmatik miya shikastlanishi (TBI) baxtsiz hodisalar paytida boshning zarbasidan kelib chiqishi mumkin. Miya chayqalishi, kontuziya va undan og'irroq miya shikastlanishlari paydo bo'lishi mumkin, bu esa kognitiv funktsiyaga, xotiraga va vosita qobiliyatlariga ta'sir qiladi.

4. Kesish va tiralish: Avariya natijasida singan shisha, metall yoki boshqa qoldiqlar kesish va ishqalanishga olib kelishi mumkin. Ushbu jarohatlar engil yoki og'ir bo'lishi mumkin, bu shoshilinch tibbiy yordamni talab qiladi.

5. Ichki jarohatlar: To'mtoq kuch jarohati jigar, taloq yoki buyrak kabi organlarning ichki shikastlanishiga olib kelishi mumkin. Ushbu jarohatlar darhol aniqlanmasligi mumkin va o'z vaqtida davolanmasa, jiddiy asoratlarni keltirib chiqarishi mumkin.

6. Orqa miya jarohatlari:Og'ir baxtsiz hodisalar orqa miya shikastlanishiga olib kelishi mumkin, bu esa falaj yoki shikastlanish joyi ostida sezuvchanlikni yo'qotishiga olib keladi. Orqa miya shikastlanishi inson hayotiga chuqur va doimiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

7. Yumshoq to'qimalarning shikastlanishi:Mushaklar, ligamentlar va tendonlar yo'l-transport hodisasi paytida zo'riqish, burishish yoki yirtilib ketishi mumkin. Ushbu yumshoq to'qimalarning shikastlanishi og'riq, shish va harakatchanlikni cheklashi mumkin.

8. Kuyishlar:Avtomobil yong'inlari yoki issiq yuzalar bilan aloqa qilish kuyishga olib kelishi mumkin. Kuyish jarohatlarining og'irligi har xil bo'lib, kichik birinchi darajali kuyishdan tortib, keng qamrovli tibbiy davolanishni talab qilishi mumkin bo'lgan uchinchi darajali jiddiy kuyishlargacha.

9. Psixologik jarohatlar:

Jismoniy jarohatlardan tashqari, yo'l-transport hodisalarida ishtirok etgan shaxslar psixologik travma, jumladan, travmadan keyingi stress buzilishi (TSSB), tashvish va depressiyani boshdan kechirishi mumkin.

10. O'limga olib keladigan jarohatlar:

Afsuski, ba'zi yo'l-transport hodisalari o'limga olib keladi. O'lim sabablari orasida to'qnashuv paytida olingan og'ir bosh jarohati, ichki qon ketish yoki boshqa jiddiy jarohatlar bo'lishi mumkin.

Xulosa: Yo'l-transport hodisalarining oldini olish va jarohatlarni minimallashtirish uchun jamoatchilikni xabardor qilish, yo'l harakati qoidalariga rioya qilish va transport vositalarining xavfsizligini ta'minlash xususiyatlarini oshirish kerak. Bundan tashqari, baxtsiz hodisalar natijasida olingan jarohatlarning ta'sirini yumshatish uchun tezkor va tegishli tibbiy yordam juda muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. www.ziyonet.uz
2. Yo'l harakati qoidalari. Toshkent 2001y.
3. Yo'l belgilari va yo'l chiziqlari. Toshkent 2001y.
4. Q. X. Azizov. Yo'llarda xavfsiz harakatlanish asoslari. Toshkent 2005 y.
5. N. F. Muhitdinov, G. K. Nurmuhamedov, R. N. Dimitov Yo'l harakati qoidalariga sharhlar. Toshkent 2005 y.
6. Oripov O'. O., Karimov Sh. I., Umumiy xirurgiya, T., 1994.